

Trenta-vuit anys després

Un conductor mort a trets per la Guàrdia Civil de Portbou a les acaballes del franquisme

Són dos quarts d'onze de la nit del 26 de setembre de 1975. El meu pare em convida a sortir. El temps, bonancenc, invita a fer un tomb per la població. Els estiuejants, escassos ja en aquests dies de principis de tardor, caminen amunt i avall del passeig marítim. Un detall ens crida poderosament l'atenció: la presència de petits grups, d'unes quatre o cinc persones, prop del restaurant conegut com a Can Parrita. Davant dels curiosos, dos agents de la Guàrdia Civil, armats amb fusells metralladors, sembla que custodiïn alguna cosa. Mirem el restaurant: molts vidres s'amunteguen a terra, trencats. D'altres s'aguanten miraculosament subjectes al seu marc, tallants com ganivets. A dins, ens sorprèn la presència inusual d'un cotxe amb el seu conductor immòbil, el cap recolzat sobre el volant.

ENRIC ROCA > TEXT I FOTOS

Què havia passat? *La Vanguardia* titulava el 28 de setembre a la crònica de successos: «*Portbou: Un alemán muerto por disparos de la Guardia Civil al cruzar la frontera sin detenerse*». I el subtítol era: «*Al parecer se hallaba en estado de embriaguez*». Transcriu a continuació la peça sencera: «*Josef F. Franke, de 27 años de edad, de nacionalidad alemana, ha resultado muerto al disparar la Guardia Civil sobre el coche que conducía, después de cruzar la frontera sin detenerse ante los puestos fronterizos español y francés.*

Según se ha podido comprobar, Franke, sobre las nueve de la noche de ayer, cruzó Portbou adelantando a varios vehículos. Conduciendo a gran velocidad atravesó la zona de control de ambas aduanas, sin hacer caso de los gestos y gritos de los agentes de la au-

El cotxe va estar durant uns mesos desaparegut, i de sobte va aparèixer en unes instal·lacions de la RENFE, on molts curiosos varen poder veure els impactes de les bales a la carrosseria del vehicle

toridad, y estuvo a punto de arrollar a alguno de ellos.

Acto seguido, los funcionarios de aduanas advirtieron al puesto de la Guardia Civil, distante cinco kilómetros del lugar.

Franke, que conducía un coche matricula alemana M-KL-287, se presentó en el referido puesto sin moderar la

>> Detall de la carrosseria amb impactes de bala.

velocidad que llevaba el vehículo. Se le advirtió con señales y gritos para que se detuviera, y a punto estuvo de arrollar a un sargento de la Guardia Civil. Se hicieron varios disparos de aviso al aire pero, al no hacer caso de ellos, la fuerza pública tuvo que utilizar sus armas y disparó contra el coche y su ocupante. El conductor resultó muerto en el acto.

Se ha podido comprobar después que Josef W. Franke conducía en estado de embriaguez. Su cuerpo ha sido embalsamado y enviado a su ciudad natal».

Fins aquí, la crònica dels fets segons *La Vanguardia*, que coincideix, fil per randa, amb la de l'ABC, un fet gens estrany ja que la notícia procedeix de la mateixa agència, Cifra.

Crònica de la veritat oculta

Analitzant el contingut del text, d'entrada s'hi poden trobar algunes contradiccions i inexactituds. La primera, quan diu que Franke va creuar Portbou avançant vehicles, i s'afegeix a continuació que, conduint a gran velocitat, va travessar la zona de control fronterer. Cal dir que l'antiga duana

estava situada a tres quilòmetres del poble. Per tant, allò correcte seria dir que va creuar la frontera a gran velocitat i no el poble, com es pot deduir fàcilment llegint la notícia. La segona inexactitud es produeix quan es diu que es va avisar el puesto de la Guàrdia Civil, a una distància de cinc quilòmetres de la frontera: en realitat n'hi ha tres de baixada fins al poble. A continuació el text explica que el vehicle va passar pel puesto a gran velocitat. En realitat no hi ha cap caseta ni garita, al llarg de la carretera, des de la frontera fins a Portbou. Hi ha, és clar, el quarter, dins el nucli urbà, però no està edificat al costat de la carretera.

Fins aquí les inexactituds. Ara anem a parlar del que no deia el text: un membre de la Guàrdia Civil i un noi d'uns quinze anys que anava en bicicleta varen resultar ferits a conseqüència del tiroteig. El primer al peu, el segon a

l'estómac. Aquest incident va ser molt comentat en el poble els dies següents, i més tenint en compte que aquella mateixa matinalada es varen produir les darreres execucions del franquisme. El cotxe va estar durant uns mesos desaparegut (el devien investigar) i de sobte va aparèixer en unes instal·lacions de la RENFE, on molts curiosos varen poder veure els impactes de les bales a la carrosseria del vehicle. Molts anys després va tornar a desaparèixer i mai més se n'ha tornat a saber res.

La nit de les metralletes

A continuació, Enric Milà, un testimoni dels fets, la família del qual regentava una fonda molt antiga del poble, ens fa un relat del que va passar aquella nit:

«Recordo perfectament que era un divendres. Ho sé perquè acabava d'arribar de Figueres, de La Salle. Serien cap a tres quarts de nou del vespre. Un cop a la fonda, la mare va travessar el carrer Cervera (la carretera) per anar al seu pis a deixar les coses. Dins el portal ja es va trobar un guàrdia civil que li va dir: "Vuelva atrás, señora, que va a haber jaleo". Ella, en tornar a la fonda, ens ho va explicar.

Ho vàrem dir als clients però tot i així es va començar a servir el sopar amb normalitat. De sobte van començar els trets. Eren ràfegues de metrallera (després vaig saber que tots els guàrdies civils portaven el fusell metrallador de l'època, l'anomenat «Zeta»). Van ser uns segons inacabables. Els clients, al menjador, se situaren en perfecte *cuero a tierra*. Un client es va

Quan encara se sentien les ràfegues, un policia de la Brigada Mòbil (els que anaven dins els trens), va sortir per davant de la fonda, revòlver en mà, i disparà al primer que va veure

estirar sota la taula del que en dèiem «el menjador petit». Tots nosaltres ens vàrem tancar sota una volta d'escala que en dèiem «el quarto del vi».

Mentre sonaven els trets, una empleada que servia a taula va treure el cap per una porta que dóna a un corriol lateral. Un conegut i estrafolari representant de l'extrema dreta local (falangista recalcitrant) li va fer un placatge digne del futbol americà, i rodolaren tots dos per terra.

Quan encara se sentien les ràfegues, un policia de la Brigada Mòbil (els que anaven dins els trens), va sortir per davant de la fonda, revòlver en mà, i disparà al primer que va veure. El ferit va ser un adolescent que anava en bicicleta i que, precisament, l'estrenava aquell dia. Per sort, la bala li va entrar per l'estómac, a l'alçada del fetge, i avui en dia està ben recuperat i sense seqüeles.

Al cap d'uns minuts vaig sortir al carrer Cervera i em vaig dedicar a recollir les beines de les bales dels guàrdies civils. Encara avui, si les busqués bé, em sembla que les trobaria.

Al guàrdia civil que va ser ferit en el peu el varen condecorar amb la *cruz al mérito militar con distintivo blanco*, amb pensió inclosa, per l'únic fet que els seus companys li varen disparar de manera accidental des de l'altra banda del corriol mentre passava el cotxe de Franke.

La declaració d'Enric Milà coincideix amb la de l'adolescent ferit: «Aquell dia estrenava la bicicleta. Quan tornava del camp de futbol després de participar en l'habitual entrenament dels divendres vaig passar

>> *Duana de Portbou, i, a la dreta, la notícia apareguda al diari ABC en l'edició d'Andalusia.*

per costat de la rambla. Llavors, me'n vaig anar cap a les barraques dels pescadors. A l'alçada de la carretera vaig sentir trets mentre veia un cotxe que venia en direcció cap a mi. Em vaig aturar. De sobte, vaig sentir a l'alçada del cor, però una mica per sobre, una mena d'escalfor. Llavors vaig caure a terra. Em varen portar a una clínica de Figueres. M'hi vaig passar uns quinze dies. La bala va entrar per davant, entre les costelles, i va sortir per darrere. Afectà només els músculs. Vaig tenir molta sort. No em va tocar cap òrgan».

L'ambient d'aquella nit potser no era el més propici per a una actuació assenyada per part de les forces de seguretat d'aquell moment. Les imminents execucions de dos membres d'ETA i tres del FRAP havien provocat onades de protesta a tot Europa. Recordo les imatges d'Olof Palme, primer ministre suec, assassinat l'any 1986, demanant diners pels carrers d'Estocolm per contribuir a la causa espanyola. Altres dirigents,

Un altre 26 de setembre, aquest del 1975, un altre alemany, aquesta vegada un ciutadà anònim, creuava també en el mateix lloc la tènue línia que ens separa del més enllà

A B C. DOMINGO 23 DE SEPTIEMBRE

EDICION DE ANDALUCIA.

Un alemán, muerto al cruzar la frontera de Portbou sin detener su automóvil

Portbou (Gerona) 27. Josef W. Franke, de veintisiete años de edad y de nacionalidad alemana, ha resultado muerto al disparar la Guardia Civil sobre el coche que conducía, después de cruzar la frontera sin detenerse ante los puestos fronterizos español y francés.

Según se ha podido comprobar, Franke, sobre las nueve de la noche de ayer, cruzó Portbou adelantando a varios vehículos. Conduciendo a gran velocidad atravesó la zona de control de ambas Aduanas, sin hacer caso de los gestos y gritos de los agentes de la autoridad, y estuvo a punto de arrollar a alguno de ellos.

Acto seguido los funcionarios de Aduanas advirtieron al puesto de la Guardia Civil, distante cinco kilómetros del lugar.

Franke, que conducía un coche matriculado alemana M-KL-287, se presentó en el referido puesto sin moderar la velocidad que llevaba el vehículo. Se le advirtió con señales y gritos para que se detuviera, y a punto estuvo de arrollar a un sargento del benemérito cuerpo. Se hicieron varios disparos de aviso al aire, pero al no hacer caso de ellos la fuerza pública tuvo que utilizar sus armas y disparó sobre el coche y su ocupante. El vehículo, sin control, fue a estrellarse contra la terraza de un restaurante. El conductor resultó muerto en el acto.

Se ha podido comprobar después que Josef W. Franke conducía en estado de embriaguez. Su cuerpo ha sido embalsamado y enviado a su ciudad natal, Cifra.

com el president de Mèxic, també havien demanat clemència per als acusats. El Col·legi d'Advocats de Barcelona, la Conferència Episcopal i el mateix Papa Pau VI varen intercedir pels condemnats, però Franco, quan li va arribar la trucada des del Vaticà, dormia plàcidament i no se'l va voler despertar, diuen les cròniques. Ja havia donat l'enterado en el Consell de Ministres i no calia parlar-ne més. Gairebé dos mesos després el dictador moria al llit després d'una llarga agonia.

El 26 de setembre de 1940 moria a Portbou Walter Benjamin, filòsof alemany d'origen jueu, que, fugint dels nazis, va travessar la frontera, l'última frontera. Un altre 26 de setembre, aquest del 1975, un altre alemany, aquesta vegada un ciutadà anònim, creuava també en el mateix lloc la tènue línia que ens separa del més enllà. Separades per trenta-vuit anys, les morts d'aquests dos ciutadans alemanys segueixen avui envoltades per un halo de misteri.

Enric Roca és estudiós de la cultura.